

ÜNİVERSİTEDE ÇEVRE YÖNETİM ORYANTASYON PROGRAMI UYGULAMASI: ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Büşra KUŞ^{1*}, Güray KARACIL², Kamil B. VARINCA³

¹⁻³Adiyaman Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Çevre Mühendisliği Bölümü, 02040, Merkez/Adiyaman, Türkiye

²Adiyaman Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, 02040, Merkez/Adiyaman, Türkiye

Geliş tarihi: 30.03.2021 Kabul tarihi: 24.05.2021

ÖZET

Çevre Yönetim Oryantasyon Programı, Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik olarak Üniversitedeki çevre yönetimi, atık yönetimi, çevresel sorumluluklar, çevresel etkinlikler konusunda bir bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık programıdır. Oluşturulan Çevre Yönetim Oryantasyon Programı Adiyaman Üniversitesinde uygulanmış ve çıktıları değerlendirilmiştir. Buna göre programa katılan öğrencilerin bilgi ve bilinç düzeyleri program öncesi ve sonrası şeklinde ölçülmüş ve programın etkinliği uygulanan anket sonuçları vasıtasıyla değerlendirilmiştir. Uygulanan anket sonuçları belli özelliklere bağlı olarak istatistiksel olarak incelenmiş, sonuçlar SPSS programında yüzde, frekans ve aritmetik ortalama bakımından değerlendirilmiştir. Uygulama sonucunda öğrencilerin çevre ile ilgili basit gündelik bilgileri bildiği fakat birçok konuya hâkim olmadıkları görülmüş, kısa bir oryantasyon programının bile bilgi ve bilinç düzeylerinde ciddi farklar oluşturduğu değerlendirilmiştir. Sonuçta Üniversitelerde yeni başlayanlardan başlamak üzere tüm öğrencilere yönelik olarak çevre yönetim oryantasyon programının belirli aralıklarla farklılaşan içerik ile verilmesinin bireylerin çevresel bilgi ve bilinç düzeylerine ciddi katkılarda bulunacağı sonucuna varılmıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Çevre eğitimi, Çevre okuryazarlığı, Çevre yönetimi, Atık yönetimi*

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT ORIENTATION PROGRAM APPLICATION IN UNIVERSITY: ADIYAMAN UNIVERSITY CASE

ABSTRACT

The Environmental Management Orientation Program is an information, awareness-raising and awareness program on environmental management, waste management, environmental responsibilities and environmental activities at the University for new students. The Environmental Management Orientation Program was implemented in Adiyaman University and its outputs were evaluated. Accordingly, the knowledge and awareness levels of the students participating in the program were measured before and after the program, and the effectiveness of the program was evaluated through the results of the questionnaire. The results of the survey were analyzed statistically depending on certain characteristics, and the results were evaluated in terms of percentage, frequency and arithmetic average in the SPSS program. As a result of the application, it was seen that the students knew simple daily information about the environment, but did not have a good command of many subjects, and it was evaluated that even a short orientation program made serious differences in their knowledge and consciousness levels. As a result, it has been concluded that providing environmental management orientation programs for all students, starting from newcomers, at certain intervals with varying content will significantly contribute to the environmental knowledge and awareness levels of individuals.

***Keywords:** Environmental education, Environmental literacy, Environmental management, Waste management*

* e-posta¹: busrakus.02@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2261-5132> (Sorumlu Yazar)

e-posta²: gkaracil@adiyaman.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8691-0395>

e-posta²: kvarinca@adiyaman.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7932-2146>

1. Giriş

Hızlı nüfus artışına bağlı olarak insanların her geçen gün artan ihtiyaçlarının doğadaki sonuçları düşünülmeden karşılanması ile doğal kaynakların bilinçsiz tüketimi, çevre sorunlarını ortaya çıkaran sebepler arasında sıralanmaktadır. Çevre sorunları uluslararası düzeyde ilk olarak 1972 yılında Birleşmiş Milletlerin (BM) Stockholm'de yüzü aşkın ülkenin katılımıyla düzenlediği BM Çevre Konferansında ele alınmıştır [1]. Günlük hayatta etkisinin hissedilmesi ve zararları ciddi boyutlara ulaşan çevre sorunları bugün de dünya gündemini en çok meşgul eden konular arasında yer almaktadır.

BM Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO), BM Çevre Konferansının bir çıktısı olarak kurulan Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ile birlikte konferansın 96 numaralı önerisini yerine getirmek üzere 1975 yılında Uluslararası Çevre Eğitim Programını (IEEP) başlatmıştır. Program kapsamında birçok faaliyet yürütülmüş olup 1977 yılında Tiflis'te düzenlenen Çevre Eğitimi Konferansı çevre eğitimi konusunda uluslararası bir dönüm noktası olmuştur [2].

Günümüzde çevre eğitimi okul öncesinden yükseköğretim ve yetişkin eğitimine kadar tüm seviyelerde verilmesi gereken bir eğitim olup asıl amaç bireyin çevre okuryazarlığı (environmentalliteracy) edinmesi ve bu niteliğini artırmasıdır. Bu kapsamda Üniversitelerin hedeflerinden biri de, çalışma alanları ne olursa olsun tüm öğrencilerinin çevre okuryazarı olmalarına imkân tanınmaktadır. Bu aşamada ilk iş üniversite öğrencilerinin mevcut çevre okuryazarlığı seviyelerinin belirlenmesi ve buna göre strateji belirlenmesidir. Çevre okuryazarlığı ve üniversitelerde öğrencilerin çevre okuryazarlığı seviyelerinin tespitini yönelik birçok akademik çalışma bulunmaktadır.

Bu konuda Khalid yaptığı çalışmada [3], ilkökul öğretmen adaylarının sera etkisi, atmosferik ozon ve asit çökmesi sorunları hakkında sahip oldukları kavram yanılgılarını açıklamayı amaçlamıştır. Çalışmanın örneklemini 91 kadın, 22 erkek olmak üzere toplam 113 kişiden oluşmaktadır. Khalid'e göre, çalışmada tartışılan üç konu fen kavramlarını içerdiğinden, öğrencilerin bu konularla ilgili kavram yanılgıları bilimsel bilgi eksikliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, gelecekteki gelişmeleri düşünmeye başlamadan önce, öğretmen eğitimi programlarında fen öğretiminin mevcut durumunun gözden geçirilmesini önermektedir.

Çabuk ve Karacoğlu'nun yaptığı çalışmada [4], Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin çevre duyarlılığına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla 439 öğrencinin bazı kişisel özelliklerinin (cinsiyet, yaş, devam ettikleri program ve sınıf) çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinde fark yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Çalışmada, 24 soruluk anket aracılığıyla öğrencilerin çevre duyarlılığı davranışlarına ve örgün eğitim kurumlarında aldıkları çevre eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Erdal ve ark. yaptıkları çalışmada [5], Gaziosmanpaşa Üniversitesinin çeşitli fakülte ve yüksekokullarında okuyan 253 öğrencinin çevre ile ilgili konularda bilinç seviyelerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin %64'ü çevre ile ilgili konularda bilinçli buna karşın %36'sının bilinçsiz olduğu, yaklaşık %83'ünün çevrenin tümüne ve ona bağlı sorunlara ilişkin duyarlı oldukları, yaklaşık %65'inin üniversitelerde çevre dersinin zorunlu bir ders olarak okutulması gerekliliğini savundukları belirlenmiştir.

Şahin ve ark. [6] öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık farkındalık düzeylerini anabilim dalı ve sınıf düzeyi değişkenine göre incelemek amacıyla farklı üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adaylarına "Kişisel Bilgi Formu" ile "Çevre Okuryazarlığı Ölçeği" uygulamışlardır. Çalışmanın evrenini Celal Bayar ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, örneklemini ise 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Sosyal Bilgiler, Türkçe, Fen Bilgisi ve Sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 1. ve 4. sınıftan 1605 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışma sonucunda 1. sınıf Sosyal Bilgiler, Türkçe, Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmeni adaylarının çevre bilgi, kullanım, tutum ve sorunlarına ilgi puanlarında

öğrenim gördükleri anabilim dalına göre anlamlı fark bulunmamış; 4. sınıflarda ise anabilim dalına göre çevre bilgi, kullanım, tutum ve sorunlarına ilgi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Teyfur yaptığı çalışmada [7] üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik düşünme biçimlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubu, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinde öğrenim gören toplam 400 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda öğrencilerin genel anlamda çevre merkezli düşünme biçimine sahip oldukları fakat bu durumun okudukları bölüme ve sınıflara göre farklılığı belirtilmiştir.

Demirtaş ve ark. çalışmalarında [8] Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu programlarında eğitim ve öğretim gören 237 öğrencinin “Yetişkinler için Çevre Okuryazarlığı” (ELSA) ölçeği aracılığıyla çevre sorunlarına yönelik görüşleri ve çevre okuryazarlık düzeyleri belirlenmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin çevre okuryazarlığı ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde çevre okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, bu düzeylerin cinsiyete göre, yurtdışına çıkıp çıkmamaya göre farklılık gösterdiği fakat öğrencilerin ailelerine ve oturdukları yerlere göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Çimen ve Benzer’in yaptığı çalışma [9], 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan 342 fen bilgisi ve 324 sınıf öğretmenleri adayları ile “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sürdürülebilir Çevre Tutum Ölçeği” veri araçları yardımıyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda; fen bilgisi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerin sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları yüksek düzeyde bulunmuştur. Ayrıca iki bölüm arasında istatistiksel olarak fen bilgisi öğretmenliği lehine anlamlı bir sonuç çıktığı görülmüş, bu farkın fen bilgisi öğretmenliği bölüm derslerinin (kimyada özel konular, çevre eğitimi, biyolojide özel konular, genel biyoloji 1) konuları arasında çevre ile ilgili bilgilerin daha fazla olmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışma ise, Üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilere yönelik olarak Üniversite ortamında diğer oryantasyon programlarının yanında çevre oryantasyonunun da verilmesi gerektiği fikrinden doğmuştur. Gerçekleştirilen Çevre Yönetim Oryantasyonu, Adıyaman Üniversitesinde ilk kez uygulanmasına rağmen, öğrenciler tarafından olumlu karşılanmıştır. Oryantasyona katılım sağlayan öğrencilerin ilgisinin çekildiği gözlemlenmiştir. Hazırlanan eğitim sunumu öğrencilere uygun çevre ile ilgili bilgiler, üniversite içerisinde çevre ile ilgili bilinmesi gerekenler ve üniversite içerisinde gösterilen görselleri içermektedir. Bu sayede öğrencilerin sunum sırasında sıkılmadan ve ilgiyle izledikleri gözlemlenmiştir. Oryantasyonda kullanılan sunumda verilen bilgiler çevre için bilgilerdir. Tüm bilgiler açık ve basit bir dille anlatılmıştır. Bunun da öğrencilerde kafa karışıklığına sebebiyet vermediği gözlemlenmiştir. Günlük hayatlarında kimilerinin uyguladığı kimilerinin ise hiç aklına gelmediği ve göz ardı ettiği, çöpleri çöp kutularına atmak, atıkları geri dönüşüm kutularına atmak, israf etmemek gibi birçok konu yanında bazı öğrencilerin daha önce hiç duymadıkları atık presleme, geri dönüşüm istasyonu gibi konulardan da bahsedilmiş ve bu konuların önemsiz olmadığı, küçümsenmeyecek konular olduğu, herkesin bu konuda üstüne düşen sorumluluklar olduğu belirtilmiştir. Bu konular bu tür eğitimlerle ne kadar göz önünde tutulursa, insanların o kadar dikkatini çekeceği düşünülmektedir.

2. Materyal ve Metod

2.1. Materyal

Eğitim Sunumu

Eğitim sunumu 53 slayttan oluşan 15 dakikalık bir sunumdur. Sunumun içerdiği konular ise şöyle sıralanabilir;

- Çevreye karşı görevler ve sorumluluklar ile ilgili giriş ve kısaca bilgi: Çevreyi temiz tutma, çöpleri çöp kutusuna atma vb.

- Geri Dönüşüm ile ilgili genel bilgiler: Atık nedir? Atıkların Sınıflandırılması, Atıkların Yok Olma Süreleri, Geri Dönüşüm Kutuları Bilgilendirme, Üniversitede bulunan geri dönüşüm kutuları örnekleri, Geri Dönüşüm İstasyonları

- Plastik Şişeler ile ilgili kapsamlı bilgilendirme: Pet şişelerin prenslenmesi ve geri dönüşümü ile ilgili bilgiler, Adıyaman Üniversitesinde yapılan Pet Şişe Toplama Etkinliği (Çevre Topluluğunca yapılmakta) örneği

- Sıfır Atık ile ilgili bilgiler: Sıfır Atık Projesi Nedir? 1 yılda toplanan atıklar ile sağlanan tasarruflar, Adıyaman Üniversitesinde sıfır atık projesi

- Dumansız Hava Sahası ile ilgili bilgiler: İhbar ve şikâyet birimi bilgisi, Sigarayı bıraktırma hattı bilgisi, Üniversitemizde Dumansız Hava Sahası ile ilgili yapılan uygulamalar.

Anket

Çalışmada öğrencilere üç bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Birinci bölümde demografik özelliklerin belirlendiği 6 soru, ikinci bölümde çevre bilincinin ölçülmeye çalışıldığı 25 soru, üçüncü bölümde ise çevre yönetim organizasyonu ile ilgili bilgilerin ölçüldüğü 8 soru bulunmaktadır.

SPSS Programı

Çalışmada istatistiki bilgilerin analizi için SPSS programı versiyon 22.0 kullanılmıştır.

2.2. Yöntem

Çalışma, üç adımdan oluşmaktadır. Birinci adım, Adıyaman Üniversitesine yeni başlayan öğrenciler için Çevre Yönetimi Bilgilendirme Programının düzenlenmesi; ikinci adım, öğrencilerde var olan çevre bilincinin ve eğitime katılan öğrencilerin bu bilinçlerindeki değişimin ölçülmeye çalışıldığı Çevre Yönetim Oryantasyon Anketinin uygulanması ve üçüncü adım ise anket sonuçlarının analiz edilerek değerlendirilmesini içermektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Adıyaman Üniversitesini yeni kazanan öğrencilerin çevre bilinci ve okuryazarlık düzeylerinin tespit edilerek “Çevre Yönetim Oryantasyonu” uygulaması ile bu düzeylerinde meydana gelen değişimlerin tespit edilmesidir. Çevre Yönetim Oryantasyonundaki amaç; Adıyaman Üniversitesine yeni başlayan öğrencilere burada yapılmış ve yapılacak olan çevre etkinliklerinden, çevreden, çevre kirliliğinden bahsetmek, çevre sorunlarına farkındalık oluşturup çözüm üretebilecek bireyler olmalarını sağlamaktır.

Özellikle gelecek nesillerin şekillenmesinde önemli bir aktör olan üniversite öğrencilerinin çevre bilinci düzeylerinin artırılması sürdürülebilir bir çevre oluşturulmasında oldukça önemli olabilmektedir. Bununla birlikte, kişilerde çevre bilincinin artırılmasına yönelik uygulanan “Çevre Yönetim Oryantasyonu” uygulamasının kişilerde çevre bilinci düzeyini ne ölçüde artırdığının tespit edilmesi hem politika yapımcılarına hem de sivil toplum kuruluşlarına önemli faydalar sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2.1. Çevre Yönetim Bilgilendirme Programının uygulanması

2018-2019 Akademik Yılı Güz Yarıyılı başında 1-5 Ekim 2018 tarihleri arasında sadece Üniversiteye yeni başlayan 1. sınıf öğrencilerine yönelik olarak Çevre Yönetimi Bilgilendirme Program(lar)ı düzenlenmiştir. Programda, Çevre Yönetimi Bilgilendirme Sunumu sunulmuştur. Öğrenciler sunumu ilgiyle izlemiş, soru sorarak fikirlerini beyan etmişlerdir. Arapça Öğretmenliği, Aşçılık, Bilgisayar Programcılığı, Ebelik, Eczacılık, Hemşirelik, İlk ve Acil Yardım, İlköğretim Matematik Öğretmenliği, İnşaat Mühendisliği, İnşaat Teknolojisi, İşletme, Makine Teknolojisi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Sosyal Hizmet, Turizm ve Otel İşletmeciliği olmak üzere toplamda 15 programın öğrencilerine eğitim verilmiş ve anket uygulanmıştır.

2.2.2.Çevre Yönetimi Anketinin uygulanması

Çevre Yönetim Bilgilendirme Programının uygulanmasının ardından ayrıca anket uygulaması yapılmıştır. Anket uygulamasında toplamda 414 öğrenci anket doldurmuştur. Anketin 1. ve 2. Bölümlerini bu 414 öğrencinin tümü, 3. Bölümünü ise sadece Çevre Yönetimi Bilgilendirme Programına katılan 146 öğrenci doldurmuştur.

2.2.3.Anket Sonuçlarının Analiz ve Değerlendirilmesi

• Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları

Öncelikle araştırmanın Adıyaman Üniversitesi Merkez Külliyesinde yapılmış olması ilk sınırlılıktır. Adıyaman Üniversitesi lisans ve önlisans farkı gözetmeksizin bütün 1. sınıf öğrencilerini kapsamaması, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerini kapsamaması da ayrı bir sınırlılık oluşturur. Araştırmanın lisans ve önlisans düzeyindeki öğrencilerin dâhil edilmesi, yüksek lisans ve doktora düzeyinin dâhil edilmemesi de sınırlılıktır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise, üniversite içerisindeki tüm çalışanlara ve diğer kişilerin dâhil edilmemesi, yalnızca öğrencilerin dâhil edilmesidir.

Araştırmada öncelikle oryantasyon eğitimine bilinçli bir hâlde katılımın olduğu, araştırmanın bir varsayımdır. Bir diğer varsayım ise, eğitim sonrası yapılan anketlere katılan öğrencilerin anketleri dikkatle okuduğu vesorulara samimi cevaplar verdiğidir.

• Çalışmanın Evren ve Örnekleme

Bu araştırmanın evreni Adıyaman Üniversitesi 1. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda Adıyaman Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı bilgilerine göre 2018-2019 akademik yılında üniversiteye kayıt yapan öğrenci sayısı 3.888 kişidir ve bu sayı çalışmanın evrenini ifade etmektedir. Araştırmanın evreni de örnekleme de Adıyaman Üniversitesi 1. Sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Çizelge 1’de verilen bilgilere göre bu büyüklükteki bir evren için yeterli olan örneklem büyüklüğü 351’dir. Bu çalışmada ise 414 öğrenci üzerinde anket uygulanmış ve söz konusu örneklem sayısının evreni temsil etme yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 1. Belirli evrenler için kabul edilebilir örneklem büyüklükleri [10]

N	S	N	S	N	S	N	S
10	10	190	127	1100	285	5000	357
20	19	200	132	1200	291	6000	361
30	28	250	152	1300	297	7000	364
40	36	300	169	1400	302	8000	367
50	44	350	185	1500	306	9000	368
60	52	400	196	1600	310	10000	370
70	59	450	212	1700	313	15000	375
80	66	500	217	1800	317	20000	377
90	73	550	226	1900	320	30000	379
100	80	600	234	2000	322	40000	380
110	86	650	242	2200	327	50000	381
120	92	700	248	2400	331	75000	382
130	97	750	254	2600	335	100000	384
140	103	800	260	2800	338	1000000	384
150	108	850	265	3000	341	10000000	384
160	113	900	269	3500	346		
170	118	950	274	4000	351		
180	123	1000	278	4500	354		

N = Evren Büyüklüğü, S = Gerekli Örnek Büyüklüğü

Ölçümün Geçerliliği ve Güvenirliği

Öncelikle SPSS Programında ölçeklere ait çıkan katsayıların hangi aralıkta olduğuna bakılmaktadır. Croonbach Alfa sonuçları ve yorumları aşağıda verilmiştir [11].

- $0,00 \leq (\alpha) \leq 0,40$ olduğu zaman ölçek güvenilir değildir.
- $0,41 \leq (\alpha) \leq 0,60$ olduğu zaman ölçek düşük güvenirliliktir.
- $0,61 \leq (\alpha) \leq 0,80$ olduğu zaman ölçek orta düzeyde güvenilirdir.
- $0,81 \leq (\alpha) \leq 1,00$ olduğu zaman ölçek yüksek düzeyde güvenilirdir.

3. Araştırma Bulguları

3.1. Bulgu 1: Cronbach Alfa Katsayısı

İlk olarak anketlerin güvenirliliğini kontrol etmek amacıyla SPSS Programı yardımıyla her iki anketinde Cronbach Alfa Katsayıları bulunmaktadır ve bu bulunan katsayıların değerlik aralığının güvenilir olup olmadığı kontrol edilmektedir.

3.1.1. Pilot Uygulamadaki Anketlerin Cronbach Alfa Katsayıları

Esas uygulama gerçekleştirilmeden önce ölçekte yer alan maddelerin uygulanabilirliğini ve anlaşılabilirliğini tespit etmek ve ölçeğin güvenirliliğini anlayabilmek için evren içerisindeki örnekleme çerçevesinde 50 kişilik pilot bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Anketlerin Cronbach Alfa Katsayısı aşağıda verilmiştir:

- 25 soruluk Çevre Bilinci Anketinin pilot uygulamasının Cronbach Alfa Katsayısı: 0,874. Bu değer " $0,81 \leq (\alpha) \leq 1,00$ " aralığındadır, yani "ölçek yüksek düzeyde güvenilir"dir.
- 8 soruluk Çevre Yönetim Oryantasyon Anketinin pilot uygulamasının Cronbach Alfa Katsayısı: 0,698. Bu değer " $0,61 \leq (\alpha) \leq 0,80$ " aralığında olduğundan bu aralık için "ölçek orta düzeyde güvenilir"dir.

3.1.2. Uygulanan Asıl Anketlerin Cronbach Alfa Katsayıları

Çevre Bilinci Anketi:

Bu ankette 25 soru mevcuttur ve bu ankete 414 öğrenci katılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı "0,904"tür. Bulunan değer " $0,81 \leq (\alpha) \leq 1,00$ " aralığındadır ve "ölçek yüksek düzeyde güvenilir"dir.

Çevre Yönetim Oryantasyon Anketi:

Bu ankette 8 soru mevcuttur ve bu ankete 146 öğrenci katılmıştır. Cronbach Alfa Katsayısı "0,859"dir. Bulunan değer " $0,81 \leq (\alpha) \leq 1,00$ " aralığındadır ve "ölçek yüksek düzeyde güvenilir"dir.

Tespit edilen her iki anketin Cronbach Alfa Katsayısı "Yüksek Düzeyde Güvenilir"dir, ve diğer aşamaya geçilir.

3.2. Bulgu 2: Frekans ve Yüzde Analizi

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, eğitim gördükleri fakülte ve bölüm, anne ve babanın eğitim düzeyi gibi demografik ve tanıtıcı özelliklere öğrencilerin verdikleri cevaplarla ilgili bir frekans ve yüzde analizi ayrı ayrı yapılmıştır. Tüm analizler Çizelge 2' de verilmiştir.

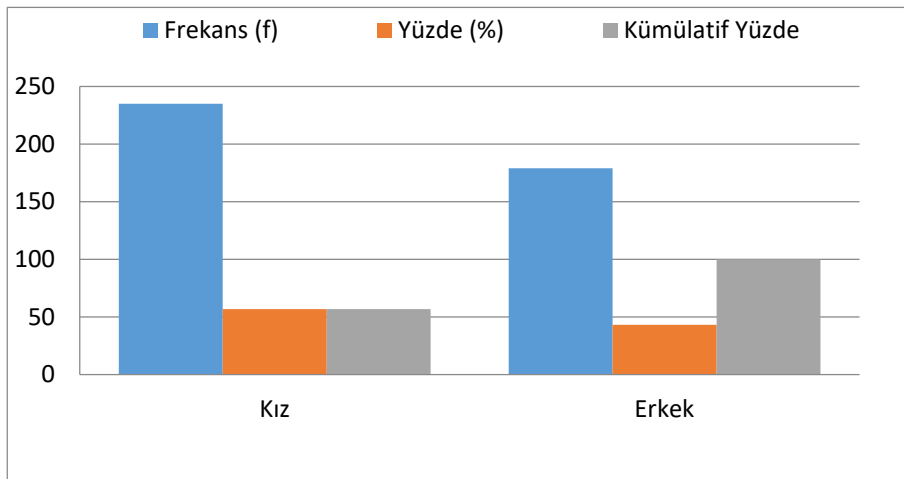
Çizelge 2. Demografik ve tanıtıcı özellikler bakımından frekans ve yüzde analizleri

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)	KümülatifYüzde (%)
Kız	235	56,8	56,8
Erkek	179	43,2	100,0
Toplam	414	100,0	
Yaş			
17-20	294	71,0	71,0
21-24	104	25,1	96,1
25-28	8	1,9	98,1
29-32	3	0,7	98,8
33 ve üzeri	5	1,2	100,0
Toplam	414	100,0	
Fakülte			
Eczacılık Fakültesi	31	7,5	7,5
Eğitim Fakültesi	54	13,0	20,5
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	27	6,5	27,1
Mühendislik Fakültesi	44	10,6	37,7
Sağlık Hizmetleri MYO	54	13,0	50,7
Sağlık Yüksekokulu	116	28,0	78,7
Sosyal Bilimler MYO	26	6,3	85,0
Teknik Bilimler MYO	62	15,0	100,0
Toplam	414	100,0	
Bölüm			
Arapça Öğretmenliği	16	3,9	3,9
Aşçılık	8	1,9	5,8
Bilgisayar Programcılığı	29	7,0	12,8
Ebelik	19	4,6	17,4
Eczacılık	31	7,5	24,9
Hemşirelik	97	23,4	48,3
İlk ve Acil Yardım	54	13,0	61,4
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	23	5,6	66,9
İnşaat Mühendisliği	44	10,6	77,5
İnşaat Teknolojisi	27	6,5	84,1
İşletme	9	2,2	86,2
Makine Teknolojisi	6	1,4	87,7
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	15	3,6	91,3
Sosyal Hizmet	18	4,3	95,7
Turizm ve Otel İşletmeciliği	18	4,3	100,0
Toplam	414	100,0	
Annenin Eğitim Durumu			
Okuryazar değil	88	21,3	21,3
Okuryazar	49	11,8	33,1
İlkokul mezunu	144	34,8	67,9
Ortaokul mezunu	64	15,5	83,3
Lise mezunu	49	11,8	95,2
Üniversite mezunu	20	4,8	100,0
Toplam	414	100,0	
Babanın Eğitim Durumu			
Okuryazar değil	19	4,6	4,6
Okuryazar	26	6,3	10,9

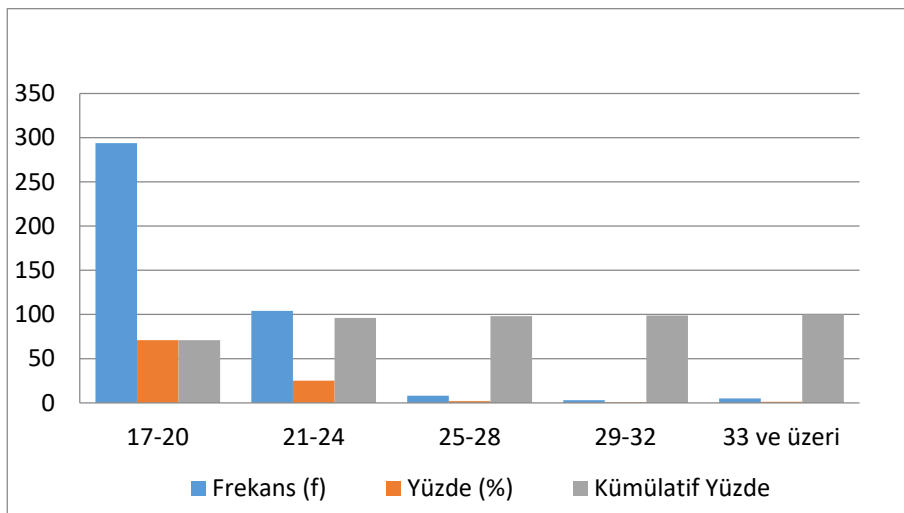
İlkokul mezunu	134	32,4	43,2
Ortaokul mezunu	110	26,6	69,8
Lise mezunu	79	19,1	88,9
Üniversite mezunu	46	11,1	100,0
Toplam	414	100,0	
Çevre Yönetim Oryantasyonu			
Katıldım	146	35,3	35,3
Katılmadım	268	64,7	100,0
Toplam	414	100,0	

Çizelge 2 - Devamı

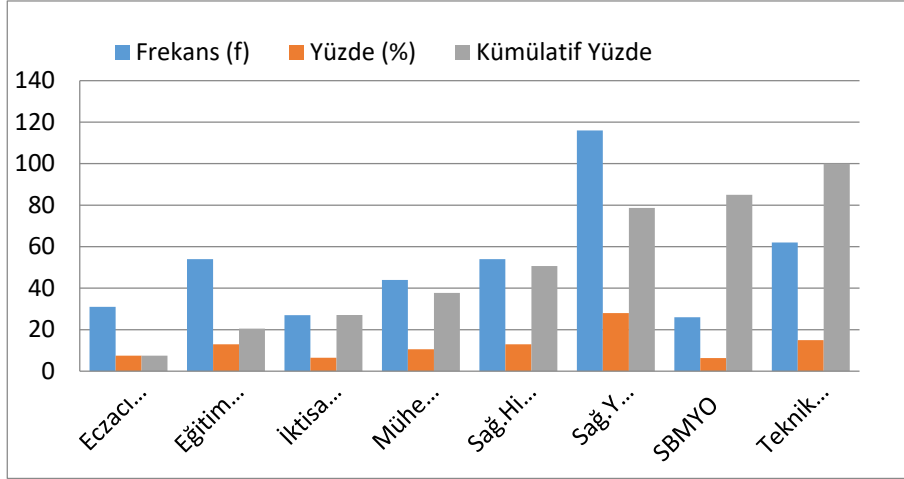
Çizelge 2'deki verilen bilgiler ışığında Cinsiyete göre frekans-yüzde grafiği Şekil 1'de, Yaşa göre frekans-yüzde grafiği Şekil 2'de, Fakülteye göre frekans-yüzde grafiği Şekil 3'te, Bölüme göre frekans-yüzde grafiği Şekil 4'te, Annenin eğitim durumuna göre frekans-yüzde grafiği Şekil 5'te, Babanın eğitim durumuna göre frekans-yüzde grafiği Şekil 6'da ve Çevre Yönetim Oryantasyonuna katılıp katılmadığına dair frekans-yüzde grafiği ise Şekil 7'de verilmiştir.



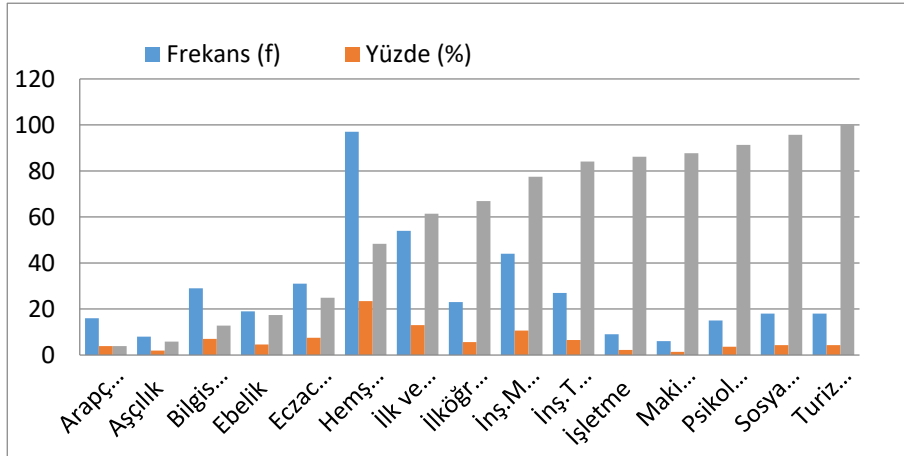
Şekil 1. Cinsiyete göre frekans-yüzde grafiği



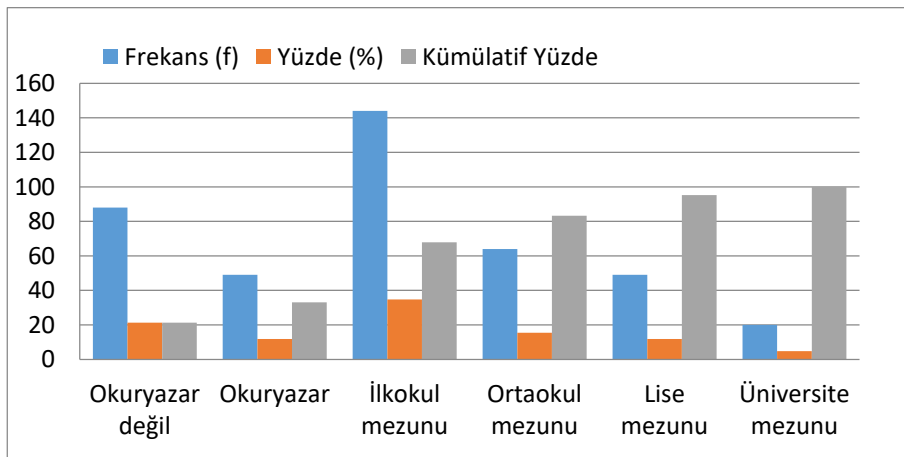
Şekil 2. Yaşa göre frekans-yüzde grafiği



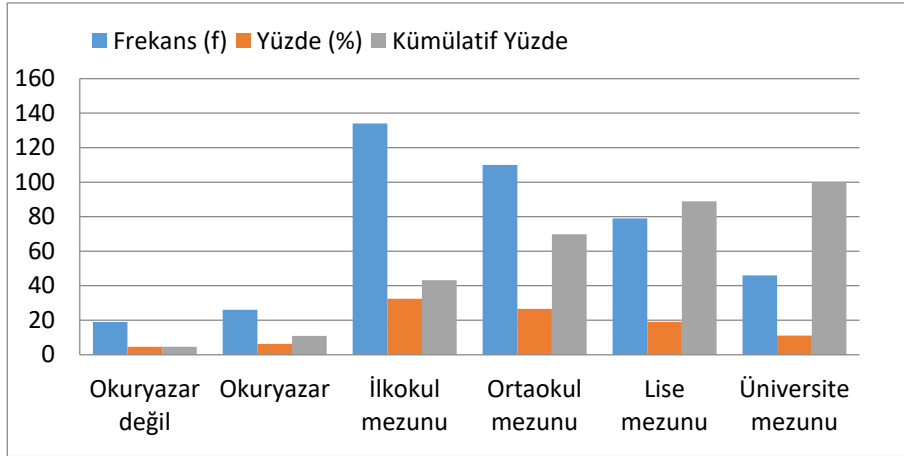
Şekil 3. Fakülteye göre frekans-yüzde grafiği



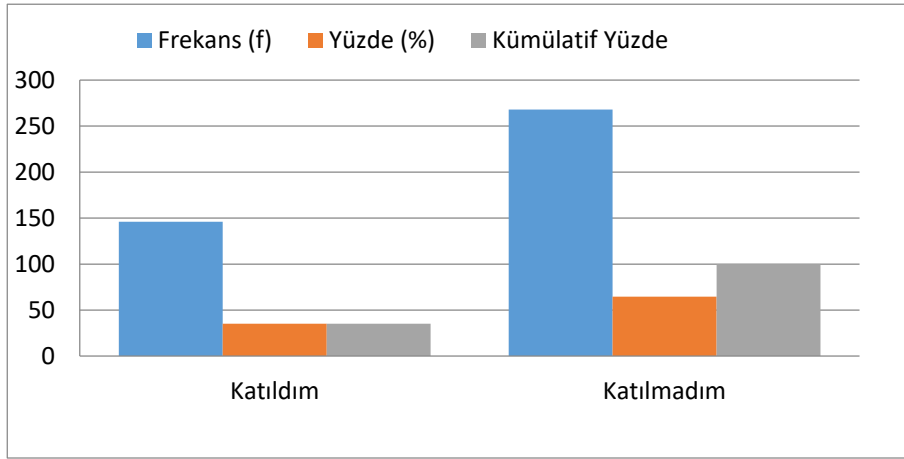
Şekil 4. Bölüme göre frekans-yüzde grafiği



Şekil 5. Annenin eğitim durumuna göre frekans-yüzde grafiği



Şekil 6. Babanın eğitim durumuna göre frekans-yüzde grafiği



Şekil 7. Çevre Yönetim Oryantasyonuna katılıp katılmadığına dair frekans-yüzde grafiği

3.3. Bulgu 3: Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Analizleri

Aritmetik ortalamaların aralık değerlerinin hangi seçeneğe isabet ettiği Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. Aritmetik ortalamaların standart aralık değerleri ve sonuçları

Ağırlık Seçenekleri	Aritmetik Ortalamaların Aralık Değerleri	Sonuç
5 Çok Güçlü	4,20-5,00	Olumlu
4 Güçlü	3,40-4,19	
3 Orta	2,60-3,39	Ne olumlu ne de olumsuz
2 Zayıf	1,80-2,59	Olumsuz
1 Çok Zayıf	1,00-1,79	

1. Çevre Bilinci Anketindeki verilerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4.Çevre Bilinci Anketi Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Sonuç tablosu

Sorular	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
1. Çevreyi korumak için görevlerimi ve sorumluluklarımı biliyorum.	414	4,19	0,92	Olumlu
2. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda duyarlı ve bilinçliyim.	414	4,20	0,86	Olumlu
3. Bu çevre bilincini ve duyarlılığımı, günlük hayatımda uyguluyorum.	414	4,07	0,87	Olumlu
4. Bence genel olarak toplumumuzda çevre bilinci yeterli düzeyde değildir.	414	3,60	1,29	Olumlu
5. Çevre kirliliğinin nedenlerini biliyorum.	414	4,06	0,91	Olumlu
6. Çevre kirliliğinin doğaya ve insan sağlığına zararları konusunda bilgiliyim.	414	4,13	0,86	Olumlu
7. Çöplerimi çöp kutusuna atmaya özen gösteririm.	414	4,34	0,87	Olumlu
8. Çöplerin çevreye ve canlı sağlığına olumsuz etkileri hakkında bir fikre sahibim.	414	4,20	0,84	Olumlu
9. İnsanları çöplerin yere atılmaması konusunda duyarlı olmaları için uyarırım.	414	3,45	1,12	Olumlu
10. Atık, geri dönüşüm, geri kazanım ifadelerini daha önce duydum.	414	4,31	0,86	Olumlu
11. Atıkları, yeniden değerlendirilebilmeleri için geri dönüşüm kutularına atarım.	414	3,91	1,04	Olumlu
12. Geri dönüşüm kutularını ayırt edip, bir atığın hangisine atılması gerektiğini biliyorum? (Plastik, kâğıt, metal vb. geri dönüşüm kutuları)	414	4,23	0,97	Olumlu
13. Atıkların geri dönüştürülmesinin, çevrenin ve doğal kaynakların korunması açısından önemli olduğunu biliyorum.	414	4,32	0,86	Olumlu
14. Geri dönüşümün çevre kirliliğini önlemede etkisi olduğunu biliyorum.	414	4,35	0,81	Olumlu

Sorular	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
15. Geri dönüşümün; insan sağlığına, doğaya, ülke ekonomisine çok büyük katkılarının biliyorum.	414	4,29	0,86	Olumlu
16. Kullanılmış pilleri, atık pil toplama kutularına atarım.	414	3,38	1,21	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
17. Doğaya atılan atıkların ne kadar sürede yok olduğunu biliyorum.	414	3,24	1,16	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
18. Üniversitemiz binalarında plastik, kâğıt, metal vb. atıkların ayrı ayrı toplanması için yeterli geri dönüşüm kutusu olduğunu düşünüyorum.	414	3,31	1,18	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
19. Sıfır atık projesinin ne olduğunu biliyorum.	414	3,31	1,31	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
20. Sıfır atık projesin hedefleri ve bu projeye sağlanan tasarrufları biliyorum.	414	3,29	1,26	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
21. Dumansız Hava Sahası'nın ne olduğunu biliyorum.	414	4,10	1,01	Olumlu
22. Dumansız Hava Sahası uygulamasında uyulması gereken kuralları biliyorum.	414	3,90	1,10	Olumlu
23. Çevrenin kirletilmemesi konusunda çevremdekileri bilinçlendirmeye çalışırım.	414	3,61	1,11	Olumlu
24. Çevre bilinci kazanmamı sağlayacak bir proje ve/veya seminerde yer aldım	414	2,77	1,38	Ne Olumlu Ne de Olumsuz
25. Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşları biliyorum.	414	3,41	1,13	Olumlu

Çizelge 4 - Devamı

Mevcut 25 sorunun aritmetik ortalaması “3,68” olarak hesaplanmıştır ve “3,40-4,19” aralığındadır, yani “olumlu”dur. En yüksek aritmetik ortalamaya sahip soru, 14. sorudur; “ $x=4,35\pm 0,81$ ” aritmetik ortalamasına sahip, bu da “4,20-5,00” değerleri arasında yani “olumlu”dur. En düşük aritmetik ortalamaya sahip soru, 24. sorudur. “ $x=2,77\pm 1,38$ ” aritmetik ortalamasına sahip, bu da “2,60-3,39” değerleri arasında yani “ne olumlu ne de olumsuz”dur.

2. Çevre Yönetim Oryantasyonu Anketindeki verilerin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış ve Çizelge 5’te verilmiştir.

Çizelge 5.Çevre Yönetim Oryantasyonu Anketi Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Sonuç tablosu

Sorular	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Sonuç
26. Çevre Yönetim Oryantasyon eğitimine katıldım.	146	4,43	0,95	Olumlu
27. Çevre Yönetim Oryantasyonu'nun amacını ve önemini biliyorum.	146	4,10	0,88	Olumlu
28. Çevre Yönetim Oryantasyonu eğitimini ciddi bir şekilde dinledim ve gözlemladim.	146	3,94	0,96	Olumlu
29. Çevre Oryantasyon eğitiminde, daha önce hiç duymadığım, çevre ile ilgili bilgiler öğrendim? (Geri Dönüşüm Kutuları ve İstasyonları, Sıfır Atık, vb.)	146	3,88	0,99	Olumlu
30. Çevre Yönetim Oryantasyon eğitimi ile Adıyaman Üniversitesi içindeki, çevreye dair uygulamaları öğrendim. (Yeşil Oda, Dumansız Hava Sahası vb.)	146	3,98	1,01	Olumlu
31. Çevre Yönetim Oryantasyon eğitimi ile çevre konusunda bilinçlendim.	146	4,23	0,79	Olumlu
32. Çevre Yönetim Oryantasyon eğitimi, oldukça verimli oldu.	146	4,14	0,90	Olumlu
33. Çevre Yönetim Oryantasyon eğitiminde öğrendiğim tüm bilgileri günlük hayatımda kullanabiliyorum.	146	3,78	1,07	Olumlu

Mevcut 8 sorunun aritmetik ortalaması “4,06” olarak hesaplanmış olup “3,40-4,19” aralığındadır yani “olumlu”dur. En yüksek aritmetik ortalamaya sahip soru, 26. sorudur. Bu soru seçici bir soru olduğu için en yüksek aritmetik ortalamaya sahip ikinci soruya da bakılmaktadır. 31. sorudur, “ $x=4,23\pm 0,79$ ” aritmetik ortalamasına sahip, bu da “4,20-5,00” değerleri arasındadır yani “olumlu”dur. En düşük aritmetik ortalamaya sahip soru, 33. sorudur, “ $x=3,78\pm 1,07$ ” aritmetik ortalamasına sahip, bu da “3,40-4,19” değerleri arasında yani “olumlu” dur.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Çevre Yönetim Oryantasyon Programı, Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik olarak Üniversitedeki çevre yönetimi, atık yönetimi, çevresel sorumluluklar, çevresel etkinlikler konusunda bir bilgilendirme, bilinçlendirme ve farkındalık programıdır. Oluşturulan Çevre Yönetim Oryantasyon Programı Adıyaman Üniversitesinde uygulanmış ve çıktıları değerlendirilmiştir.

Çalışma, üç adımdan oluşmaktadır. Birinci adım, Adıyaman Üniversitesine yeni başlayan öğrenciler için Çevre Yönetimi Bilgilendirme Programının düzenlenmesi; ikinci adım, öğrencilerde var olan çevre bilincinin ve eğitime katılan öğrencilerin bu bilinçlerindeki değişimin ölçülmeye çalışıldığı Çevre Yönetim Oryantasyon Anketinin uygulanması ve üçüncü adım ise anket sonuçlarının analiz edilerek değerlendirilmesini içermektedir.

Buna göre programa katılan öğrencilerin bilgi ve bilinç düzeyleri program öncesi ve sonrası şeklinde ölçülmüş ve programın etkinliği uygulanan anket sonuçları vasıtasıyla değerlendirilmiştir.

Uygulanan anket sonuçları belli özelliklere bağlı olarak istatistiksel olarak incelenmiş, sonuçlar SPSS programında yüzde, frekans ve aritmetik ortalama bakımından değerlendirilmiştir.

Çevre Bilinci Anketine katılım sağlayan 414 öğrencinin; 235'i kız (%56,8), 179'u erkek (%43,2) öğrencidir. Öğrencilerin; %71'i yani oldukça büyük bir çoğunluğunu 17-20 yaş grubu, %25,1'ini 21-24 yaş grubu, %1,9'unu 25-28 yaş grubu, en az oran olan %0,7'sini 29-31 yaş grubu ve %1,2'sini ise 31 ve üzeri yaş grubu oluşturmuştur. Çevre Bilinci Anketi frekans-yüzde analizi sonucunda "olumlu" ve "ne olumlu ne de olumsuz" sonuçlarının çıktığı görülmüş, bunun yanında "olumsuz" sonucu çıkmamıştır. Bu durum öğrencilerin kararsızlıklarını göstermektedir. Çevre Bilinci Anketine katılan öğrenciler için cevapların sonuçlarına bakılarak şunlar söylenebilir:

- Öğrencilerin çoğu; çevreyi korumak için görevlerini, sorumluluklarını bildiklerini, çevreyi korumak ve kirlenmesini önlemek konusunda duyarlı olduklarını ve bunu günlük hayatlarına uyguladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çevrenin kirletilmemesi konusunda çevrelerindeki kişileri de uyardıklarını belirtmişlerdir.
- Toplumun çevre bilincinin yeterli düzeyde olmadığı olgusuna katılmışlardır.
- Çevre kirliliğinin sebeplerini, doğa ve insan sağlığına zararlarını bildiklerini ve çöpleri çevreye atmadıklarını bu konuda duyarlı olduklarını belirtmişlerdir.
- Atık ve geri dönüşüm konusunda fikirleri olduğunu, atıkların geri dönüşümünün ülkeye ve doğaya katkılarını bildiklerini, atıkların geri dönüşüm kutusuna atılması gerektiğini bildiklerini belirtmişlerdir.
- Dumansız Hava Sahasının ne olduğunu ve kurallarını bilmektedirler.
- Çevre ile ilgili çalışma yapan kurum ve kuruluşlar hakkında fikirleri mevcuttur.
- Kullanılmış pilleri atık pil toplama kutularına atma konusunda kararsızlardır yani bu konuda eksiklik mevcuttur.
- Doğaya atılan atıkların yok olma süreleri konusunda bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür.
- Sıfır Atık Projesi konusunda da "ne olumlu ne olumsuz" orta derece sonuç çıkmıştır.
- Çevre ile ilgili bilgi alınabilecek proje ve seminerlere de katılım konusunun orta derece olduğu görülmüştür.

Çevre Yönetim Oryantasyonu Anketine katılım sağlayan 146 öğrencinin, 83'ü kız, 63'ü erkek öğrencidir. Anketin aritmetik ortalamalarına bakılarak verilen cevapların düzeylerinin hepsinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Çevre Yönetim Oryantasyonuna katılan öğrenciler için anket verilerine bakılarak şunlar söylenebilir:

- Öğrenciler Çevre Yönetim Oryantasyonunun amacını ve önemi bilerek bu eğitimi ciddi bir şekilde dinlemiş ve gözlemlemiştir.
- Öğrenciler Çevre Yönetimi Oryantasyonunda daha önce duymadıkları çevre ile ilgili bilgiler öğrenmiş ve aynı zamanda Adıyaman Üniversitesi içindeki çevreye dair uygulamaları öğrenmişlerdir.
- Öğrenciler bu oryantasyon sayesinde çevre konusunda bilinçlenmiş, oryantasyonu verimli bulup öğrendikleri bilgileri günlük hayatlarında da kullanmaya başlamışlardır.

Uygulama sonucunda öğrencilerin çevre ile ilgili basit gündelik bilgileri bildiği fakat birçok konuya hâkim olmadıkları görülmüş, kısa bir oryantasyon programının bile bilgi ve bilinç düzeylerinde ciddi farklar oluşturduğu değerlendirilmiştir. Sonuçta Üniversitelerde yeni başlayanlardan başlamak üzere tüm öğrencilere yönelik olarak Çevre Yönetim Oryantasyon Programının belirli aralıklarla farklılaşan içerik ile verilmesinin bireylerin çevresel bilgi ve bilinç düzeylerine ciddi katkılarda bulunacağı sonucuna varılmıştır.

Elde edilen bulgu ve sonuçlar daha önceki çalışmalar ile de paralellik göstermektedir. Yani belli bir düzey çevre bilinci ve okuryazarlığı toplumsal olarak kazanılmış olarak Üniversiteye gelinmekte

ancak bir üniversite mezunu için yeterli olmayacak bu düzeyin artırılması için çevre oryantasyon programı ve akabinde öğretim programlarının içinde çevre derslerinin yer alması gerektiği görülmektedir.

Bu değerlendirmeler ışığında, kişilerde çevre bilincinin oluşturulması ve mevcut bilinç düzeylerinin artırılması için Çevre Yönetim Oryantasyon Programının düzenli olarak hem üniversiteye yeni başlayan öğrencilere hem de mevcut tüm öğrencilere uygulanması önerilmektedir. Ayrıca, Çevre Yönetim Oryantasyon Programının kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan tüm personele ve çevre ile ilgili kamu kurumu ve sivil toplum kuruluşları aracılığı ile tüm bireylere uygulanması suretiyle çevre bilinci ve okuryazarlığının toplumsal alanın tamamında yaygınlaştırılması da önerilmektedir.

Teşekkür

Bu makale, yazar Büşra Kuş'un yazar Kamil B. Varınca danışmanlığında hazırlamış olduğu bitirme tezinden türetilmiştir. Yazarlar, çalışmanın uygulama alanı olarak Adıyaman Üniversitesinde yürütülmesine izin verip destek olan Adıyaman Üniversitesi Rektörlüğüne teşekkür ederler.

Kaynaklar

- [1]. UN (The United Nations), “*United Nations Conference on the Environment*”, 5-16 June 1972, Stockholm. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>
- [2]. UNESCO (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), “*Activities of the UNESCO-UNEP International Environmental Education Programme (1975-1983)*”, ED.84/WS/36, Paris, 1984. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000059759>
- [3]. Khalid, T., “*Pre-Service Teachers’ Misconceptions Regarding Three Environmental Issues*”, Canadian Journal of Environmental Education (CJEE), 2001, 6(1), 102-120.
- [4]. Çabuk, B., Karacaoğlu, C., “*Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi*”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2003, 36 (1-2), 189-198.
- [5]. Erdal, H., Erdal, G., Yüce, M., “*Üniversite Öğrencilerinin Çevre Bilinç Düzeyi Araştırması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği*”, Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 2013, 4, 57-65.
- [6]. Şahin, S., Ünlü, E., & Ünlü, S., “*Öğretmen Adaylarının Çevre Okuryazarlık Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi*”, Education Sciences, 2016, 11(2), 82-95.
- [7]. Teyfur, E., “*Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Görüşleri*”, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, 11, 73-87.
- [8]. Demirtaş, N., Akbulut, M., & Özşen, Z., “*Üniversite Öğrencilerinin Çevre Okuryazarlığı Üzerine Bir Araştırma: Beypazarı Meslek Yüksekokulu Örneği*”, Journal of Anatolian Environmental and Animal Sciences, 2018, 3(1), 27-33.
- [9]. Çimen, H., & Benzer, S., “*Fen Bilgisi ve Sınıf Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*”, İnsan ve İnsan, 2019, 6(21), 525-542.
- [10]. Altunışık, R., Coşkun, R., Bayrakoğlu, S., Yıldırım, E., “*Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*”, Sakarya Yayıncılık, 7. Baskı, 2012, Sakarya.
- [11]. Akgül, A. ve Çevik, O., “*İstatistiksel Analiz Teknikleri: SPSS’te İşletme Yönetimi Uygulamaları*”, 2003, Ankara.